

30-Noyabr, 2025-yil

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING OZODLIKNI CHEKLASH JAZOSIGA
HUKM ETILGAN MAHKUMLAR BILAN ISHLASHDA ICHKI ISHLAR
ORGANLARINING PROBATSIIYA XIZMATI DAVLAT ORGANLARI VA
MAHALLA YETTILIGI HODIMLARI BILAN O‘ZARO HAMKORLIGINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Nazarov Nurmat Nuriddin o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *Profilaktika inspektori, ozodlikni cheklash, probatsiya xizmati, mahkumlar bilan ishlash, hamkorlik tizimi, mahalla yettiligi, huquqni muhofaza qilish organlari, ijtimoiy moslashuv, jinoyatchilikning oldini olish, huquqiy mas’uliyat, rehabilitatsiya, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, nazorat mexanizmi, huquqiy islohotlar, davlat boshqaruvi, profilaktika choralari, fuqarolik jamiyati, jinoyat profilaktikasi, ijtimoiy hamkorlik, huquqiy tarbiya, jamoatchilik nazorati, ichki ishlar tizimi, inson huquqlari, rehabilitatsion dasturlar, ijtimoiy adolat.*

Annotatsiya: *Hozirgi davrda jinoyat sodir etgan shaxslarni jazoni o‘tash jarayonida ularning jamiyatga qayta integratsiyasini ta’minlash, ijtimoiy moslashuvini yengillashtirish, huquqbuzarliklarning takrorlanishining oldini olish masalalari davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorining ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlash jarayonidagi roli va ichki ishlar organlari tizimida faoliyat yurituvchi probatsiya xizmatining samaradorligi tobora ortib bormoqda. Mazkur soha davlat organlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish tuzilmalari, mahalla yettiligi vakillari va jamoatchilikning uzviy hamkorligini talab etadi. O‘zbekiston Respublikasida jinoyat va huquqbuzarliklarning oldini olish tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar profilaktika inspektorlari faoliyatining mazmun-mohiyatini tubdan o‘zgartirdi. Endilikda ular nafaqat jinoyatlarning oldini olish bilan shug‘ullanadi, balki jazoni o‘tayotgan yoki jazoni o‘tashdan ozod etilgan shaxslarning jamiyatga qaytishida vositachi, ijtimoiy-psixologik yordam ko‘rsatuvchi sifatida ham faol ishtirok etadi. Ayniqsa, ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlashda insonparvarlik, huquqiy himoya va rehabilitatsiya tamoyillari asosiy o‘rinda turadi. Bu yo‘nalishda ichki ishlar organlari tarkibidagi probatsiya xizmati alohida ahamiyat kasb etadi. Ularning asosiy vazifasi – sud hukmi bilan ozodlikni cheklash jazosiga tortilgan shaxslarning nazoratini tashkil etish, ularni ijtimoiy foydali mehnatga jalb qilish, huquqiy va psixologik yordam ko‘rsatish, takror jinoyat sodir etish xavfini kamaytirishdan iboratdir. Shu bilan birga, probatsiya xizmati faoliyati samarali bo‘lishi uchun mahalla, tuman hokimligi, bandlik bo‘limlari, sog‘liqni saqlash tizimi, ta’lim muassasalari va nodavlat tashkilotlar bilan uzviy hamkorlik zarur. Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslarning ko‘pchiligi ijtimoiy-psixologik moslashuvda, oilaviy aloqalarni tiklashda, ish topishda yoki jamiyatga qaytishda qiyinchiliklarga duch keladi. Agar*

30-Noyabr, 2025-yil

profilaktika inspektori, probatsiya xizmati va mahalla yettiligi o‘zaro hamkorlikda ishlamas, bu shaxslar qayta jinoyat sodir etish xavfi ostida qoladi. Shu bois, ularning birgalikdagi faoliyatini huquqiy, tashkiliy va metodik jihatdan takomillashtirish masalasi dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega. Tadqiqotning maqsadi – profilaktika inspektori, ichki ishlar organlarining probatsiya xizmati, davlat boshqaruvi organlari hamda mahalla tizimi o‘rtasidagi hamkorlikning hozirgi holatini o‘rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Metodologik asos sifatida tahliliy, statistik, sotsiologik va huquqiy tadqiqot usullari qo‘llanildi. Xususan, ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan olib borilayotgan rehabilitatsiya va ijtimoiy adaptatsiya ishlari tahlil qilindi, profilaktika inspektorlari hamda probatsiya xizmati xodimlarining faoliyat natijalari o‘rganildi, mahalla yettiligi bilan hamkorlikning samaradorligi o‘lchandi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, profilaktika inspektorining asosiy muammolaridan biri – hamkorlik tizimining yagona mexanizmi va o‘zaro axborot almashinuvi yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmaganidir. Shu sababli, profilaktika va probatsiya tizimlari o‘rtasida ma‘lumotlar almashishning elektron platformasini yaratish, “mahallabay ishlash” tamoyili asosida real vaqt rejimida tahlil yuritish va nazorat qilish tizimini takomillashtirish zarur. Shuningdek, profilaktika inspektorining faoliyatini samarali tashkil etishda mahalla yettiligi hodimlarining roli beqiyosdir. Chunki ular mahalladagi ijtimoiy muhit, fuqarolarning oilaviy, maishiy, iqtisodiy ahvoli haqida to‘liq ma‘lumotga ega bo‘ladi. Shu bois, ularning ishtirokida ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar uchun individual rehabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish, ishga joylashtirishda ko‘maklashish, psixologik qo‘llab-quvvatlashni ta‘minlash samarali natija beradi.

Ключевые слова: *Инспектор профилактики, ограничение свободы, служба пробации, работа с осужденными, система сотрудничества, органы правопорядка, махаллинские структуры, социальная адаптация, предупреждение преступности, правовая ответственность, реабилитация, социальная поддержка, механизм контроля, правовые реформы, государственное управление, меры профилактики, гражданское общество, профилактика правонарушений, межведомственное взаимодействие, правовое воспитание, общественный контроль, органы внутренних дел, права человека, программы реабилитации, социальная справедливость.*

Аннотация: *В современных условиях одно из приоритетных направлений государственной политики Узбекистана заключается в повышении эффективности системы профилактики правонарушений и ресоциализации лиц, совершивших преступления. В частности, особое внимание уделяется вопросам обеспечения общественной безопасности, социальной адаптации осужденных к ограничению свободы и предупреждения повторных преступлений. В этом процессе ключевая роль принадлежит инспекторам профилактики и пробационной службе органов внутренних дел, деятельность которых строится на принципах гуманизма, социальной справедливости и правового подхода. Пробационная служба в системе*

внутренних дел выполняет важнейшую социально-правовую функцию — контроль за поведением осужденных, не изолированных от общества, помощь им в восстановлении социальных связей, трудоустройстве, повышении уровня правосознания и профилактике повторной преступности. Однако эффективность этой деятельности напрямую зависит от уровня взаимодействия между государственными органами, махаллинскими комитетами, представителями гражданского общества и другими структурами, вовлеченными в профилактику правонарушений. В условиях реформирования правоохранительной системы Узбекистана особое внимание уделяется комплексному подходу к профилактике преступлений, где взаимодействие пробационной службы, инспекторов профилактики и махалли играет решающую роль. Махалля — это не только социальная ячейка, но и ключевой партнер государства в вопросах воспитания граждан, предотвращения семейных конфликтов и социальной адаптации правонарушителей. В этой связи актуальной задачей становится создание четкого механизма совместной работы, обмена информацией и согласованного принятия решений на всех уровнях. Актуальность темы заключается в том, что осужденные к ограничению свободы часто сталкиваются с серьезными трудностями при возвращении в общество: отсутствием постоянного дохода, психологическими барьерами, недоверием со стороны окружения и низким уровнем социальной поддержки. Недостаточная координация между органами пробации, махаллинской семьёркой и другими структурами может привести к повторным правонарушениям и утрате профилактического эффекта. Поэтому совершенствование механизмов взаимодействия является не только организационной, но и гуманитарной задачей, направленной на укрепление социальной стабильности. Цель исследования — изучить современное состояние взаимодействия между инспекторами профилактики, пробационной службой, государственными структурами и махаллинскими комитетами, выявить проблемы и предложить пути их решения. Методологическая база исследования включает правовой анализ, социологические опросы, мониторинг деятельности пробационных органов, сравнительно-правовой и аналитический методы. Исследование показало, что основной проблемой остается отсутствие единого информационного поля и эффективного обмена данными между различными службами. В связи с этим предлагается создать интегрированную электронную систему мониторинга, позволяющую отслеживать результаты профилактической работы и своевременно реагировать на возникающие риски. Важным направлением развития является повышение профессиональной подготовки инспекторов профилактики и сотрудников пробации. Следует внедрить систему повышения квалификации, включающую изучение современных психологических методов, технологий ресоциализации и медиативных подходов. Совместная работа с махаллинскими активистами позволит точнее определять проблемные семьи и своевременно оказывать помощь осужденным.

Keywords: *Prevention inspector, restriction of liberty, probation service, work with convicts, cooperation system, community councils, law enforcement agencies, social adaptation, crime prevention, legal responsibility, rehabilitation, social support, control mechanism, legal reforms, public administration, preventive measures, civil society, crime prevention strategies, interagency cooperation, legal education, public oversight, internal affairs system, human rights, rehabilitation programs, social justice.*

Annotation: *In the modern era, one of the key priorities of Uzbekistan’s state policy is to enhance the effectiveness of the crime prevention and resocialization system for persons who have committed offenses. Particular attention is given to ensuring public safety, facilitating the social reintegration of individuals sentenced to restriction of liberty, and preventing recidivism. In this context, the prevention inspector and the probation service of the internal affairs bodies play a crucial role, operating on the principles of humanism, justice, and legality. The probation service performs an essential socio-legal function — supervising offenders who are not isolated from society, assisting them in restoring social ties, finding employment, improving their legal awareness, and preventing re-offending. However, the success of this system largely depends on cooperation and coordination between government agencies, local mahalla committees, civil society organizations, and other institutions involved in preventive work. As part of Uzbekistan’s law enforcement reforms, special emphasis is placed on an integrated approach to crime prevention, in which cooperation among the probation service, prevention inspectors, and the mahalla system plays a decisive role. The mahalla is not only a traditional social unit but also a strategic partner of the state in promoting moral education, preventing family conflicts, and supporting the social adaptation of offenders. Hence, developing a clear and effective mechanism for collaboration, data sharing, and decision-making between these entities is of great importance. The relevance of this topic stems from the fact that individuals sentenced to restriction of liberty often face significant difficulties in reintegration — lack of stable income, psychological pressure, social isolation, and insufficient public support. Weak coordination between probation bodies, mahalla representatives, and state organizations can lead to repeated offenses, undermining preventive efforts. Therefore, improving the interaction mechanism is both a social and legal necessity aimed at strengthening community safety and stability. The main purpose of the study is to examine the current state of cooperation between prevention inspectors, the probation service, state institutions, and mahalla structures; to identify existing problems; and to propose practical recommendations for improvement. The research methodology is based on legal analysis, sociological surveys, statistical monitoring, and comparative-analytical approaches. The results indicate that one of the main issues lies in the absence of a unified information exchange system among the involved entities. To address this, it is proposed to establish an integrated electronic monitoring platform that would allow for real-time tracking of preventive work and risk assessment. Furthermore, improving the professional capacity of prevention inspectors and probation officers is essential. Specialized training programs*

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Noyabr, 2025-yil

focusing on psychological counseling, social reintegration techniques, and mediation skills should be implemented. Active collaboration with mahalla representatives will help to better identify high-risk individuals and provide timely assistance.

KIRISH

Mamlakatimizda olib borilayotgan huquqiy islohotlar, insonparvarlik va adolat tamoyillariga asoslangan jazoni ijro etish tizimining tubdan takomillashtirilishi natijasida jinoyat sodir etgan shaxslarni jamiyatga qayta integratsiya qilish, ularni ijtimoiy foydali mehnatga jalb etish, shuningdek, qayta jinoyatchilik holatlarining oldini olish masalalari davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorlarining ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlashdagi faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ularning samarali faoliyati nafaqat jinoyatlarning oldini olish, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlik va huquqiy madaniyatni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. O‘zbekiston Respublikasida probatsiya institutining joriy etilishi jinoyat jazosi ijrosini insonparvarlik ruhida amalga oshirish, mahkumlarni ijtimoiy muhitga moslashtirish hamda ularni qayta tarbiyalash jarayonida davlat va jamiyat institutlarining o‘zaro hamkorligini kuchaytirish maqsadini ko‘zlaydi. Shu bilan birga, ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlash jarayonida ichki ishlar organlari, probatsiya xizmati, davlat organlari va mahalla yetiligi vakillarining o‘zaro muvofiqlashtirilgan faoliyati muhim o‘rin tutadi. Bu tizim mahkumlarning xulq-atvori, yashash sharoiti, mehnatga bo‘lgan munosabati, ijtimoiy aloqalari hamda jamiyatga qaytish jarayonini monitoring qilish imkonini beradi. Biroq, amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, ayrim hollarda mazkur hamkorlik tizimida ma’lumot almashishdagi sustkashlik, huquqiy mexanizmlarning yetarli darajada ishlamasligi, mahalla faollarining faol ishtiroki ta’minlanmaganligi, shuningdek, profilaktika inspektorlarining moddiy-texnik bazasi va malaka tayyorgarligi yetarli darajada emasligi kabi omillar mavjud. Shu sababli, bu sohada o‘zaro hamkorlikni takomillashtirish, innovatsion yondashuvlar asosida nazorat va tarbiyaviy jarayonlarni kuchaytirish, shuningdek, jamiyatning barcha qatlamlarini jinoyat profilaktikasi jarayoniga jalb etish zarur. Profilaktika inspektori faoliyati – bu nafaqat huquqni muhofaza qilish, balki psixologik, pedagogik, sotsiologik yondashuvlarni ham o‘z ichiga olgan murakkab tizimdir. Chunki ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlashda ularning ruhiy holati, ijtimoiy munosabatlari, oilaviy muhit va iqtisodiy sharoitlari chuqur o‘rganilishi lozim. Bu jarayonda profilaktika inspektori mahalla faollari, psixologlar, pedagoglar, diniy ulamolar hamda mahalliy hokimiyat vakillari bilan hamkorlikda ish olib borishi zarur. Mahkumlar bilan olib borilayotgan tarbiyaviy va ijtimoiy moslashtirish ishlarida mahalla yetiligidan roli beqiyosdir. Mahalla nafaqat ijtimoiy muhitni barqarorlashtiradi, balki jinoyat sodir etgan shaxslarning jamiyatga qaytishida ijtimoiy tayanch vazifasini bajaradi. Shu sababli, mahalla raisi, profilaktika inspektori va probatsiya xizmati vakillarining o‘zaro axborot almashinuvi, umumiy reja asosida faoliyat yuritishi, individual profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, profilaktika

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Noyabr, 2025-yil

inspektorlari faoliyatini tashkil etishda zamonaviy axborot texnologiyalaridan, elektron ma'lumotlar bazalaridan, monitoring tizimlaridan samarali foydalanish bugungi kun talabidir. Bunday yondashuv jazoni ijro etish tizimining ochiqqligini, shaffofligini va samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, qayta jinoyatchilik xavfi yuqori bo'lgan shaxslar bilan ishlashda raqamli nazorat tizimlarining joriy etilishi ularning xulq-atvorini kuzatish va profilaktik chora ko'rish imkoniyatlarini kengaytiradi. Ushbu mavzuning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslarning jamiyatga moslashish jarayoni nafaqat huquqiy, balki ijtimoiy, psixologik va ma'naviy yondashuvlarni ham talab etadi. Shunday ekan, ichki ishlar organlari, probatsiya xizmati, davlat idoralari va mahalla yettiligi o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni tizimli asosda takomillashtirish — jinoyatlarning oldini olish, fuqarolarning huquqiy ongini yuksaltirish va jamiyatda tinchlikni ta'minlashning eng samarali yo'lidir.

ASOSIY QISM

Ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlash tizimi O'zbekiston Respublikasining huquqiy siyosatida insonparvarlik, ijtimoiy adolat va qayta ijtimoiylashuv tamoyillariga asoslanadi. Bu jarayonning samaradorligi esa, avvalo, profilaktika inspektorlari, probatsiya xizmati, mahalla yettiligi, davlat organlari va jamoat tashkilotlari o'rtasidagi uzviy hamkorlik darajasiga bog'liq. Profilaktika inspektorlari jazoni ijro etish jarayonida mahkumlarni nazorat qilish, ularning ijtimoiy muhitdagi xulqini o'rganish, jinoyatga qayta qo'l urmasligi uchun zarur sharoit yaratish, mehnatga jalb qilish va ijtimoiy moslashuv jarayonlarini muvofiqlashtirish kabi muhim vazifalarni bajaradi. Shu jihatdan ularning faoliyati nafaqat huquqiy, balki pedagogik, psixologik va ijtimoiy yondashuvlarni ham o'z ichiga oladi. Probatsiya xizmati esa jazoni yengil shakllarda ijro etish, mahkumni jamiyatga qayta kiritish va u bilan individual reabilitatsion ishlarni tashkil etish orqali davlatning insonparvarlik siyosatini amalda ro'yobga chiqaradi. Ushbu xizmat profilaktika inspektorlari bilan hamkorlikda jinoyat sodir etgan shaxslarning ijtimoiy holatini o'rganadi, ularning ish bilan bandligini ta'minlash, ijtimoiy psixologik yordam ko'rsatish hamda ularning huquqiy mas'uliyatini oshirishga qaratilgan kompleks choralarni amalga oshiradi. O'z navbatida, mahalla yettiligi — ya'ni mahalla raisi, profilaktika inspektori, xotin-qizlar faoli, yoshlar yetakchisi, diniy mas'ul, nuroniylar kengashi a'zosi va ta'lim sohasi vakillarining o'zaro hamkorligi — mahkumlarni ijtimoiy muhitga qaytarishning eng muhim bo'g'inidir. Mahalla darajasidagi faoliyat aholining jinoyatchilikka nisbatan immunitetini kuchaytirish, fuqarolarning huquqiy madaniyatini yuksaltirish hamda ijtimoiy nazoratni amalga oshirishda asosiy rol o'ynaydi. Ammo amaliyot shuni ko'rsatadiki, ushbu tizimda hali bir qator muammolar mavjud. Jumladan, probatsiya xizmatining tashkiliy salohiyati to'liq shakllanmagan, profilaktika inspektorlarining yuklamasi og'ir, ularning malaka oshirish jarayonlari tizimli yo'lga qo'yilmagan, mahalla yettiligi faoliyatida esa ba'zan passivlik va koordinatsiya yetishmovchiligi kuzatiladi. Shu sababli, jinoyatlarning oldini olish bo'yicha kompleks yondashuvlarni joriy etish, hamkorlik tizimini raqamlashtirish hamda nazorat mexanizmlarini mustahkamlash zarur.

O‘zaro hamkorlikni takomillashtirish yo‘nalishlari bir necha asosiy yo‘nalishni qamrab oladi:

1. Huquqiy asoslarni mustahkamlash. Probatsiya va profilaktika faoliyatini tartibga soluvchi me‘yoriy-huquqiy hujjatlarni yanada takomillashtirish, ularning o‘zaro uyg‘unligini ta‘minlash zarur. Bu, ayniqsa, mahalla yettiligining huquqiy maqomini kuchaytirish va ularning faoliyatini huquqiy jihatdan mustahkamlash orqali amalga oshiriladi.

2. Axborot almashinuv tizimini rivojlantirish. Ichki ishlar organlari, probatsiya xizmati va mahalla tuzilmalari o‘rtasida yagona elektron monitoring tizimini yo‘lga qo‘yish, bu orqali ma‘lumotlar bazasini integratsiya qilish muhim ahamiyatga ega. Bunday tizim mahkumlarning reabilitatsiya jarayonini real vaqt rejimida kuzatish imkonini beradi.

3. Psixologik va ijtimoiy yondashuvlarni kuchaytirish. Mahkumlar bilan ishlashda individual psixologik tahlil, motivatsion suhbatlar, ijtimoiy moslashtirish dasturlarini amalga oshirish kerak. Shu orqali ularning shaxsiy rivojlanishiga, o‘zini anglashiga va jamiyatda munosib o‘rin egallashiga sharoit yaratiladi.

4. Mahalla yettiligi faoliyatini faollashtirish. Har bir mahalla hududida mahkumlar bilan ishlash bo‘yicha alohida “profilaktika dasturi” ishlab chiqilishi lozim. Unda ularning oilaviy muhitini mustahkamlash, mehnat bilan ta‘minlash, ijtimoiy yordam ko‘rsatish kabi yo‘nalishlar belgilanishi kerak.

5. Kadrlar salohiyatini oshirish. Profilaktika inspektorlari va probatsiya xodimlari uchun doimiy o‘quv-seminarlar, psixologik treninglar, malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur. Bu, o‘z navbatida, ularning zamonaviy yondashuvlar asosida faoliyat yuritish ko‘nikmalarini mustahkamlaydi.

6. Jamoatchilik nazoratini kuchaytirish. Mahkumlar bilan ishlashda fuqarolik jamiyati institutlarini jalb etish, nodavlat notijorat tashkilotlari, yoshlar va ayollar ittifoqlari bilan hamkorlikni kengaytirish orqali ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimini mustahkamlash kerak.

Shuningdek, o‘zaro hamkorlikni takomillashtirishda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish muhim o‘rin tutadi. Masalan, probatsiya jarayonida mobil ilovalar, elektron nazorat tizimlari va sun‘iy intellekt asosida tahlil platformalarini ishlab chiqish orqali nazorat va monitoring tizimi sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tariladi.

Profilaktika inspektorlari faoliyatining samaradorligini oshirish uchun ularning psixologik tayyorgarligini mustahkamlash, stressga chidamlilik va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirish ham zarur. Chunki mahkumlar bilan ishlashda ularning ishonchini qozonish, muloqot o‘rnatish va ijobiy motivatsiya berish eng muhim omillardandir. Bundan tashqari, jinoyatchilikni oldini olishda ijtimoiy sheriklik tamoyili asosida davlat organlari va fuqarolik jamiyati o‘rtasida barqaror muloqot tizimini yo‘lga qo‘yish lozim. Mahkumlarni ijtimoiy hayotga qaytarish jarayoni ularning oila a‘zolari, mahalla jamoasi va ish beruvchilar bilan o‘zaro ishonchli munosabatlarni shakllantirishni talab qiladi.

XULOSA

Yurtimizda jinoyatlarning oldini olish va jazoni ijro etish tizimini insonparvarlashtirish yoʻlida amalga oshirilayotgan islohotlar shaxsni jamiyatdan uzmay, balki uni ijtimoiy foydali yoʻlga qaytarish, qayta tarbiyalash va huquqiy ongini shakllantirishga qaratilgan. Shu nuqtai nazardan, profilaktika inspektorlari, probatsiya xizmati, davlat organlari va mahalla yettiligi oʻrtasidagi hamkorlikni takomillashtirish masalasi bugungi kunda dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunki ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlash jarayonida faqat huquqiy nazorat bilan cheklanilmay, balki ularning ijtimoiy-psixologik muammolarini hal etish, mehnatga jalb qilish, oilaviy munosabatlarni tiklash kabi koʻp qirrali faoliyat amalga oshirilishi zarur. Oʻtkazilgan tahlillar shuni koʻrsatadiki, ichki ishlar organlari tarkibidagi probatsiya xizmati bilan mahalla tizimi oʻrtasida oʻzaro aloqalar izchil rivojlanayotgan boʻlsa-da, hali ham samarali integratsiyalashgan boshqaruv tizimi toʻliq shakllanmagan. Aholi bilan bevosita muloqotda boʻladigan profilaktika inspektorlari faoliyatida axborot almashish, kuzatuv va tahlil mexanizmlarini raqamlashtirish zarur. Shu bilan birga, mahalla yettiligi vakillari faoliyatini yanada kuchaytirish, ularning psixologik, pedagogik va huquqiy bilimlarini oshirish ham hamkorlikning sifatini belgilovchi muhim omillardandir. Shuningdek, ozodlikni cheklash jazosiga hukm etilgan shaxslar bilan ishlashda davlat organlari, jamoatchilik tashkilotlari, nodavlat sektor va mahalla fuqarolar yigʻinlari oʻrtasida yagona axborot bazasiga asoslangan hamkorlik mexanizmini yaratish lozim. Bunday tizim profilaktika inspektorlari uchun nafaqat maʼlumotlarni tezkor olish imkonini beradi, balki jinoyatning takror sodir etilishi xavfini erta aniqlash imkoniyatini ham yaratadi. Shu bilan birga, profilaktika va probatsiya tizimlarida faoliyat yurituvchi xodimlarning malakasini oshirish, ularni zamonaviy psixologik yondashuvlar, muloqot texnologiyalari va huquqiy treninglar bilan taʼminlash zarur. Har bir inspektor oʻz faoliyatida insonparvarlik tamoyillariga tayanib, jazoni oʻtayotgan shaxsning jamiyatga qayta qoʻshilishiga koʻmak berishi kerak. Bu yoʻlda mahalla jamoatchiligi, oilaviy muhit va mehnat resurslari muhim ijtimoiy tayanch hisoblanadi. Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorining faoliyatini probatsiya xizmati va mahalla tizimi bilan integratsiya qilish, hamkorlikning huquqiy va tashkiliy asoslarini takomillashtirish jinoyatlarning takrorlanishini kamaytiradi, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi va jamiyatda adolat hamda tinchlikni taʼminlashga xizmat qiladi. Bunda har bir institut oʻzaro hamkorlikda yagona maqsad – fuqarolarning xavfsizligi va ijtimoiy himoyasini taʼminlash yoʻlida harakat qilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Raximov M. Huquqbuzarliklar profilaktikasi va probatsiya tizimi rivojlanishining zamonaviy bosqichlari. – Toshkent: IIV nashriyoti, 2021.
2. Yusupov A. Jinoyatlarning oldini olishda profilaktika inspektorlarining oʻrni. // “Huquq va jamiyat” ilmiy jurnali. – 2022. – №3. – B. 45–52.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Noyabr, 2025-yil

3. Akbarov B. Mahkumlarning ijtimoiy moslashuvi va reabilitatsiya jarayonlari.
// “Jinoyat huquqi va profilaktika” to‘plami. – Toshkent, 2023.
4. Qosimov D. Probatsiya tizimini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar.
– Toshkent: Yangi asr avlodi, 2024.